

DEPORTACJE OBYWATELI POLSKICH W GŁĄB ZSRS W LATACH 1940–1941

CECHY CHARAKTERYSTYCZNE POSZCZEGÓLNYCH AKCJI DEPORTACYJNYCH

Deportacja lutowa

Objęta: osadników wojskowych,
leśników, strażników leśnych
i ich rodziny

81,68% deportowanych to Polacy

Dramatycznie trudne warunki.

Z zaskoczenia i na mrozie
sięgającym -30°C

Deportacja kwietniowa

Objęta: rodziny urzędników
państwowych i samorządowych,
sędziów, prokuratorów, profesorów
uniwersytetów, przedsiębiorców
i kupców, nacjonalistów ukraińskich,
żydowskich i białoruskich,
służby więziennej i policjantów,
rodziny jeńców wojennych Kozielska,
Starobielska i Ostaszkowa,
osób aresztowanych dotychczas za
przestępstwa polityczne oraz
uchodźców przybyłych na tereny
zajęte przez ZSRS
po 17 września 1939 roku

65–70 % wywiezionych to kobiety,
dzieci i starcy

Deportacja czerwcową

Objęta: bieżęćców (uchodźcy)
z terenów zachodniej i centralnej
Polski, którzy odmówili
przyjęcia paszportów sowieckich
Większość deportowanych to Żydzi,
którzy uciekli na Kresy Wschodnie
przed wojskami niemieckimi,
pozbawieni wszelkiego dobytku

Deportacja majowo – czerwcową 1941

Objęta: ludność ze środowisk inteli-
genckich, pozostałych w miastach
uchodźców, członków rodzin osób
represjonowanych wcześniej przez
Sowietów (aresztowanych przez
NKWD w czasiedrugiego roku okupa-
cji, uczestników konspiracji, areszto-
wanych szefów i aktywnych działaczy
organizacji powstańczych, kupców,
kolejarzy, policjantów, urzędników
państwowych, kupców i fabrykantów
i tzw. obszarników, żandarmów
i policjantów, wyższych urzędników
państwowych oraz
oficerów armii polskiej)

Zbiegła się w czasie z atakiem
III Rzeszy na ZSRS

Specpierrezielency-osadniki z deportacji lutowej specpierrezielency-bieżęćcy z deportacji czerwcowej 1940 r.

Nadzorowani przez rejonowe
i osiedlowe komendatury NKWD.

Ludność na terenie osady specjalnej
nie miała prawie żadnych praw.

Wykorzystywano ich głównie do niewolniczej pracy,
np. w kopalniach i przy wyrębie lasu

Katorżnicza praca i głodowe racje żywnościowe
powodowały dużą śmiertelność oraz liczne choroby

Administratiwno-wystannije

Umieszczeni na terenie Kazachstanu
na okres 10 lat bez nakazu pracy

Zakaz samowolnej zmiany wyznaczonego
miejsca zamieszkania

Zestani musieli sami znaleźć mieszkanie
(czasami tylko ziemiankę bądź jurte)
oraz pracę, bez której nie byłoby
możliwe przetrwanie

Sslynoposielency lub ssylno-pierrezielency

Zestani na 20 lat.

Przewiezieni do wyznaczonego
przez NKWD rejonu

Prawo do samodzielnego wyboru
miejsca zamieszkania,
a jednocześnie obowiązek podjęcia pracy

Nakaz okresowego meldowania się
w wyznaczonych placówkach NKWD

WARUNKI NA ZESŁANIU

W zależności od kategorii nadawanej przez NKWD
różne były warunki pobytu i prawa osób
zesłanych. Prawa i obowiązki przesiedlonych
w trybie specjalnym szczegółowo wyjaśniał
przyjęty przez Radę Komisarzy Ludowych ZSRR
w grudniu 1939 r. „regulamin osad specjalnych
i zasady zatrudniania osadników wysiedlanych
z zachodnich obwodów USRR i BSRR”.

Cechy wspólne warunków Polaków na zesłaniu

Zesłańcy mieli ograniczony
dostęp do informacji,
część z nich
nie dowiedziała się na czas
o układzie Sikorski–Majski,
który dawał im możliwość
opuszczenia miejsca zesłania

Bardzo złe warunki
mieszkaniowe
(ziemianki, baraki,
brak podstawowego
wyposażenia
oraz narzędzi)

Ciągły niedostatek jedzenia
i duże trudności
w jego zdobyciu

Za najmniejsze uchybienia,
jak np. za nielegalne
zdobycie jedzenia
lub praktyki religijne,
groziły wysokie kary

Brak opieki medycznej
i fatalne warunki bytowe,
które powodowały
liczne choroby, w tym
wiele śmiertelnych

Ciężka, wręcz niewolnicza
praca była jedynym
sposobem, aby zarobić
na jedzenie. Obowiązek
pracy ciążył na dzieciach
powyżej 14. roku życia,
w rzeczywistości pracowały
również dużo młodsze

Na początku zesłania
duże znaczenie miało to,
czy zesłańcy zabrali ze sobą
do transportu,
rzeczy przydatne
do „zadomowienia” się
w nowym miejscu

